

Marinehjemmeværnet hjælper havforskere

Takket være et enestående tilbud om sejltid fra Marinehjemmeværnet har danske havforskere gennemført 49 forskningstogter de seneste to år. Dermed er der gennemført en række forskningsprojekter, som ellers aldrig var blevet til noget.

Et net sættes ud.

Havene spiller en altafgørende rolle for klodens sundhed. Det er i havene, vi henter store mængder føde, de bringer varme, kulde, regn og storm til os, og de er hjem for flere levende skabninger end landjorden. Derfor giver det god mening for forskere at drage til søs – men desværre er havforskning en dyr disciplin. Det koster min. 15-20.000 kr. at chartre et lokalt fartøj i nogle timer, og hvis man skal have fat i et egentligt forskningsfartøj, løber udgifterne hurtigt op i mere end 100.000 kr. i døgnet. Så det er ikke svært at forstå, hvorfor havforskere kun kan realisere en lille del af de forskningsprojekter, de drømmer om.

Et samarbejde mellem Dansk Center for Havforskning og Marinehjemmeværnet har dog de seneste par sæsoner sikret gennemførelsen af en række forskningstogter, således at danske havforskere kan se tilbage på afviklingen af 49 togter siden 2013.

»Vi har et helt unikt samarbejde med Marinehjemmeværnet, som gerne tager havforskere med ud at sejle i de perioder, hvor de ikke har egne og akutte opgaver. Det er en ordning, som giver os gratis sejltid ombord på et professionelt drevet fartøj med en dygtig besætning«, siger professor Hans Ulrik Riisgaard, Marinbiologisk Forskningscenter, Syddansk Universitet.

Hans Ulrik Riisgaard er en af idémændene til aftalen med Marinehjemmeværnet. De første fælles ture kom i stand, fordi Marinehjemmeværnet har et fartøj liggende i Kerteminde, lige ved siden af Hans Ulrik Riisgaards daglige arbejdsplads, Marinbiologisk Forskningscenter, hvor en del af SDUs biologer holder til. Her bor bl.a. også to sæler, nogle skarver og et utal af havsvampe, gopler og muslinger i centrets tanke – vidnende om, at centrets arbejde er stærkt centreret omkring havforskning.

De første fælles ture ud fra Kerteminde Havn gik godt, og i dag er samarbejdet formaliseret i en aftale, indgået mellem Marinehjemmeværnet og Dansk Center for Havforskning, der hører under Forsknings- og Innovationsstyrelsen.

Ikke kun for havforskere

Forskerne er ikke de eneste, der har gavn af samarbejdet. Iflg. fartøjsfører Henning Bach, der er koordinator for Marinehjemmeværnets sejlader for dansk havforskning, er togterne god træning for besætningen.

»Når vi har havforskere med, er der fx brug for, at vi holder en bestemt position uanset vejr og strømforhold; vi skal sætte måleinstrumenter i søen og bjerge dem igen; følge en flok marsvin på åbent vand – eller vi skal lokalisere og bjerge måleudstyr på havbunden. Sådanne opgaver er god træning for os, og det giver mere mening at træne med havforskere på en virkelig og meningsfuld opgave end "bare" at træne med fx at bjerge øvelses-genstande«, siger Henning Bach.

På jagt efter dræbergoplerne

En del af de sidste par års togter har haft fokus på gopler. Sammen med Hans Ulrik Riisgaard og ph.d.-studerende Josephine Goldstein, også fra SDU, har Marinehjemmeværnets fartøjer indsamlet gopler, primært i Limfjorden. I sommeren 2007 blev dræbergoplen første gang observeret i Limfjorden, og lige siden har Hans Ulrik Riisgaard fulgt den invasive gople, som har vist sig at bidrage til øget iltsvind og dårlige levevilkår for sild og brisling. »Dræbergoplerne æder zooplankton, og når de optræder i store mængder, kan de praktisk taget æde rub og stub i løbet af kort tid, sådan som vi har set det i Limfjorden«, siger han.

Zooplankton er små filtrerende dyr, som æder planktonalger. Når dræbergoplerne har støvsuet et område for zooplankton, er der ingen til at æde de mikroskopiske planktonalger, og det fører til masseopblomstring af alger, som gør vandet grønt. Men når algerne senere synker til bunds og dør, går de i forrådnelse under forbrug af ilt. Derfor kan dræbergoplerne være med til at øge iltsvindet.

Dræbergoplerne giver desuden dårlige levevilkår for sild og brisling, som også lever af at æde zooplankton, men det er uvist hvor store skader, der evt. er

Om forfatteren

Birgitte Svennevig
Kommunikationsmedarbejder, Det Naturvidenskabelige Fakultet
Syddansk Universitet
birs@sdu.dk

Fotos: Hans Ulrik Riisgaard

tale om, da omfanget af mulige skader på opvoksende små sildefisk i Limfjorden aldrig er blevet undersøgt.

»Vores seneste undersøgelse i Limfjorden blev udført i samarbejde med Marinehjemmeværnet, som stillede et fartøj med fuld besætning til rådighed for fem gopletogter i 2014. Under de første to togter i det tidlige forår og forsommer fandt vi ikke nogen dræbergopler i Limfjorden. Men på det tredje togt begyndte dræbergoplerne pludselig at dukke op i stort antal. Det hang sammen med, at vand fra Nordsøen blev presset ind i Limfjorden gennem Thyborøn Kanal. Dræbergoplerne havde overlevet vinteren i det hollandske vadehav og var med havstrømmen ført til den meget næringsrige Limfjord, der fungerer som opformeringssted, hvorfra dræbergoplerne føres til Kattegat og de indre danske farvande«, siger Hans Ulrik Riisgaard.

Dræbergoplerne klarer sædvanligvis ikke vinteren i de danske farvande, men nu tyder det på, at der ved re-invasion hver sommer kommer friske forsyninger af dræbergopler til Limfjorden. Limfjorden er det eneste danske område, hvor biologer har lavet systematiske undersøgelser og dokumenteret dræbergoplens miljømæssige effekter. ■

↑ Forskerne tømmer fangsten fra et net over i en spand. Jo - der er gopler i vandet →

Sådan kan havforskere få skibstid

Dansk Center for Havforskning behandler ansøgninger om skibstid på række danske skibe. Formålet med togterne skal være forskning eller uddannelsesaktiviteter, som er til gavn for dansk havforskning.

DANA drives af DTU Aqua, som også råder over fire mindre fartøjer. DANA bruges primært af DTU Aqua, men kan også chartres til andre forskningsprojekter. DANA har fem våd- og tørlaboratorier, og hun er udrustet til trawlfiskeri, vandprøvetagning og bundprøvetagning. AURORA er Aarhus Universitets forskningsskib. Det sejler i danske farvande og kan chartres. FLÅDESKIBE Forsvaret har en række skibe, hvoraf enkelte kan indgå i forskningssammenhænge, herunder særligt skibe, der opererer i Nordatlanten ved Grønland og Færøerne. MARINEHJEMMEVÆRNET har 30 fartøjer, der opererer i danske farvande. De har intet permanent videnskabeligt udstyr ombord, og forskerne skal selv medbringe alt udstyr til forskningsbrug. Læs mere på danskhavforskning.net